

Väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin tunnistaminen ja ennaltaehkäisy

Hofström 12.12.2018

Katsauksen sisältö

- Ilmiö
- Tunnistaminen
- Väkivaltaiseen radikalisoitumiseen ja ekstremismiin puuttuminen
- Monialainen yhteistyö ja tukitoimenpiteet

Väkivaltainen ekstremismi ja radikalisoituminen

- Väkivaltainen ekstremismi
 - Väkivallan käyttöä, sillä uhkaamista, kannustamista ja oikeutusta aatemaailmalla tai ideologialla
 - Aatemaailman lähtökohtia ovat tulkinnat ihmisryhmistä, maailmasta, uskonnosta, ihmisten ja valtioiden välisistä suhteista, ihmisarvosta, pyhästä sekä ei-pyhästä
- Radikalisoituminen
 - "Olla radikaali" -> henkilö haluaa muuttaa sosiaaliseen järjestelmään perinpohjaisia muutoksia
 - Radikalisoituminen tapahtuu aatteen ja osassa tapauksista myös toiminnan tasolla
 - Radikaali toiminta ei välttämättä ole väkivaltaista
- Väkivaltainen radikalisoituminen
 - Yksilöllinen prosessi, jonka myötä yksilö päätyy kannattamaan väkivaltaista ekstremismia
 - Prosessi voi johtaa siihen, että yksilö liittyy väkivaltaisiin ekstremistisiin ryhmiin tai toimintaan vs. "yksinäiset sudet"
 - Taustalla on aina useita syitä, eikä radikalisoituneilla henkilöillä ole yhtä profiilia
- Väkivaltaisen ekstremismin väkivalta on usein tyypiltään viharikos, jonka kohteena "vihollinen", "ne"
- Äärimmillään väkivaltainen radikalisoituminen voi johtaa terroristisiin tekoihin

Esimerkkejä väkivaltaisesta ekstremismistä

- Vuonna 2017 poliisin rikosilmoitusjärjestelmästä tunnistettiin hieman alle 100 rikosnimikettä, joiden epäiltiin liittyvän väkivaltaiseen ekstremismiin. Rikosepäilyistä
 - yli puolet liittyi äärioikeistoon
 - noin kolmasosa uskonnolla perusteltuun ekstremismiin
 - loput ääriivasemmistolaiseen radikaaliliikehdintään
- Rikokset, joiden motiivina on viha tai rasismi, voivat olla myös ekstremistisiä rikoksia
- Mahdollisia esimerkkejä
 - Skinhead-nuoren maahanmuuttajanaapuriin kohdistunut sanallinen uhkailu väkivallalla, jos naapuri ei muuta pois
 - Tietyn väestöryhmän ylemmyyttä (heterous, valkoihoisuus, kansallissosialismi) korostavissa piireissä liikkunut henkilö puukottaa homoseksuaaliseksi tietämänsä julkisuuden henkilöä. Tekoa on valmisteltu pitkään ennen sen toteuttamista.
 - Sisäministeriön virkamieheen kohdennettu tappouhkaus, jonka taustalla on ”liian lepsu maahanmuuttopolitiikka”
 - Terroristisessa aikeessa tehty isku julkiseen tai julkisessa käytössä olevaan rakennukseen tai julkiseen tilaan
 - Lähteminen Syyriaan tai Irakin konfliktialueelle taistelemaan ISILin riveissä
 - Rahalähetys hawala-järjestelmän tai rahakuriirin kautta ulkomaille terroristisen toiminnan rahoittamiseksi

Väkivaltaisen ekstremismin muodot Suomessa

1. Väkivaltainen äärioikeisto
 - Rasistiset skinheadit, Pohjoismainen Vastarintaliike
2. Väkivaltainen äärivasemmisto
 - Anarkistiset ja antifasistiset usein löyhät verkostot
3. Radikaalit vaihtoehtoliikkeet
 - Radikaalit ydinvoimanvastaiset liikkeet, radikaali eläinoikeusliike
4. Uskonnolla perusteltu väkivaltainen ekstremismi
 - Radikaali-islamismi
5. Yksinäiset sudet
 - Voivat samastua em. ryhmien aatemaailmaan tai muokata oman aatemaailmansa useista ideologioista

Väkivaltaisen ekstremismin symboliikkaa

1. Väkivaltainen äärioikeisto

14/88

2. Väkivaltainen äärivasemmisto ja radikaalit vaihtoehdot

3. Uskonnolla perusteltu väkivaltainen ekstremismi

Väkivaltaisen ekstremismin hyödyntämää symboliikkaa

- Liikkeiden tai ryhmien nimet
- Kansallisuustunnukset
- Logot
- Tarrat
- Tunnuslauseet
- Julisteet ja banderollit
- Mielenosoitukset ja kulkueet
- Manifestit
- Pukeutuminen
- Aseet
- Musiikki
- Vihapuhe ja retoriikka
- Väkivalta

- Yksittäisellä symbolilla yleensä suhteellisen vähäinen merkitys, mutta symbolien yhdistelmä tai viitekehys voi jo merkitä paljon

Yksinäiset sudet

- Esim. kouluampujia ja muita joukkosurmien tekijöitä
- Eivät aina kytköksissä järjestäytyneisiin liikkeisiin
- Taustalla usein psykososiaalisia ongelmia, mutta myös yhteiskuntakritiikkiä
- Useita potentiaalisia riskihenkilöitä
- Yleistä äärioikeistolaisuus, salafi-jihadismi ja yhteiskuntavastaisuus, yksinäisen suden ideologia voi olla ns. sekamuotoinen
- Ennalta estäminen haasteellista
- Toistaiseksi tuhoisin väkivaltaisen ekstremismin muoto 2000-luvun Suomessa

(TRAP -18:) Ns. ”yksinäisen suden” radikalisoitumisen taustaindikaattorit

Indikaattori	%
Ideologinen viitekehys	100
Ajattelun ja tunne-elämän muutokset	88
Henkilökohtainen katkeruus tai moraalinen tyrmistys	84
Radikalisoitumisen polku	80
Intiimisuhteissa epäonnistuminen	78
Fiksoituminen (vääryyteen, kohteeseen, henkilöön)	77
Ammatillisissa tavoitteissa epäonnistuminen	55
Riippuvuus virtuaaliyhteisöstä	49
Mielenterveyden häiriö	41
Instrumentaalisen väkivallan käytön historia	30
Radikaaliajatteluun liittyvän luovuuden ja innovaatioiden lisääntyminen	29
Ekstremistiseen ryhmään liittymisen epäonnistuminen	29

Radikalisoituneen väkivaltateon taustatekijöitä

- Kohdistettua väkivaltaa edeltää harkinta (aika, väkivallan muoto, kohde jne.)
- Harvoin spontaania tai impulsiivista
- Perinteisillä väkivaltariskitekijöillä (rikostausta, persoonallisuus, perhetausta, sosiaalinen tausta, päihteet) ei mitään merkitystä uhka-arviointia tehtäessä
- Tyypillistä subjektiivisesti koettu musta-valkoinen ajattelu ja etenkin kokemus, että on tullut väärin kohdelluksi tai jotkut asiat ovat väärin yhteiskunnassa
- Tyypillistä viehtymys väkivaltaan ja usko oikeutukseen käyttää väkivaltaa
- Usein joku tai jotkut muut henkilöt ovat tietoisia radikalisoitumisesta tai väkivaltateon suunnittelusta

Väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennaltaehkäisyyn tärkeys

- Yksilöiden ja yhteisöjen turvallisuuden, turvallisuuden tunteen ja yhteiskuntarauhan vuoksi
- Vähennetään terrorismin ja joukkosurmien uhkaa
- Ennaltaehkäisy on taloudellisesti kannattavaa
- Ekstremistinen väkivalta kiihdyttää itseään, ja eri osapuolet kannustavat toisiaan väkivaltaan

Monialainen yhteistyö väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennaltaehkäisyssä

- https://www.youtube.com/watch?time_continue=1&v=Z8Vy7wxQ-ik
- Poliitikot ja yhteiskunnalliset päättäjät johtavat, ohjaavat ja linjaavat yleisen yhteiskuntapolitiikan eri lohkoja
- Sosiaalitoimi
- Terveystoimi
- Nuorisotoimi
- Opetustoimi
- Poliisi
- Suojelupoliisi
- Järjestöt
- Uskonnolliset yhteisöt
- Media

Hyvät käytännöt ja menetelmät väkivaltaiseen radikalisaatioon ja ekstremismiin puuttumiseen

- Ennaltaehkäisevä ote
 - Hyvä yhteistyö ja verkostoituminen ennalta ehkäisevää työtä tekevien eri toimijoiden kesken
 - Hyvä, tasapainoinen ja ennaltaehkäisyä tukeva kommunikointi aiheesta
 - Dialogi ja sovittelu
 - Vihapuheen ja -rikosten sekä propagandan ehkäisy ja torjunta
 - Medialukutaito
 - Puheeksiotto jo ennaltaehkäisevässä vaiheessa
 - Osallisuuden edistäminen
 - Osallistaminen (erityisesti nuoret mutta myös muut)
 - Tietoisuuden lisääminen, koulutus
 - Suojaavat harrastukset (kulttuuri, liikunta ym.)
 - Ennaltaehkäisyn koordinointi, suunnittelu ja työryhmätyö
 - Nettipoliisi
 - YAVE – Youth Against Violent Extremism
- Interventiot (ks. erillinen toimintaohje)
 - 112
 - Ankkuri
 - Jos useampi varoittavan käyttäytymisen merkki havaittavissa, käänny viranomaisten puoleen
 - RADINET (Exit)
 - Helpline (kehitteillä)
 - Reach Out
 - Eri toimijoiden osuus

Muutamien toimijoiden osuudesta väkivaltaisen
radikalisoitumisen ja ekstremismin ehkäisyssä

Sosiaalitoimi

- Tunnusmerkkien tunnistaminen ja ohjaaminen palveluihin
- Erityisen tuen tarve?
- Työhön, koulutukseen ja toimeentuloon liittyvä tuki?
- Myönteisen harrastustoiminnan tuki?
- Lastensuojelutoimenpiteet tarvittaessa
- Lastensuojelun keinoja voidaan käyttää silloin, kun radikalisoitumisvaarassa oleva tai jo radikalisoitunut henkilö on alle 18-vuotias tai hänellä on alaikäisiä lapsia

Terveystoimi

- Neuvola-, koulu- ja opiskelijaterveydenhuollon palvelut tai ohjaus muihin palveluihin, jotka auttavat irtautumaan väkivallasta
- Väkivaltainen radikalisoituminen tai ekstremismi eivät ole mielenterveyssairauksia
- Väkivaltaisella radikalisoitumisella ja mielenterveysongelmilla on kuitenkin vahva yhteys -> Mielenterveyspalvelut ovat tärkeässä asemassa väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennaltaehkäisyssä
- Terveydenhuollon tavoitteena on turvata radikalisoituvien/radikalisoituneiden olevien henkilöiden, heidän lähipiirinsä ja muiden ihmisten terveys ja hyvinvointi

Nuorisotoimi

- Potentiaalisten nuorten ja heissä tapahtuvien muutosten varhainen havaitseminen
- Toimet, jotka vahvistavat nuorten osallisuutta, medialukutaitoa ja heidän omaa kykyään vastustaa väkivaltaan yllyttävää propagandaa
- Lapset ja nuoret pystyvät itse ja yhdessä muiden kanssa tunnistamaan ja torjumaan väkivaltaiseen radikalisoitumiseen ja ekstremismiin yllyttäviä viestejä ja propagandaa
- Medialukutaito
 - Keskeinen lapsille ja nuorille opetettava taito, jolla torjua propagandaa ja ns. vaihtoehtoista viestintää
 - Medialukutaitoa edistetään mm. kouluissa, nuorisotyössä, kirjastoissa ja järjestöissä
- Kulttuuri- ja globaalikasvatus
 - Vahvistetaan kouluissa ja vapaa-ajan toiminnoissa, edistetään nuorten mahdollisuuksia vieraillla erilaisissa uskonnollisissa yhteisöissä (esim. kirkot, moskeijat, synagogat jne.), luodaan mahdollisuuksia keskusteluun ja vuoropuheluun eri uskonnoista

Poliisi

- Tärkeä toimija väkivaltaisen ekstremismin ja radikalisoitumisen ennaltaehkäisyssä
- Kohtaa osana työtään henkilöitä, jotka ovat radikalisoitumassa, radikalisoituneet tai tekevät rikoksia, joiden motiivi liittyy väkivaltaiseen ekstremismiin
- Ankkuritoiminta = Poliisilaitosten yhteydessä toimiva moniammatillinen toiminta tekee työtä radikalisoituneiden henkilöiden kanssa
 - Ankkuritoimintaa tukevat yhteistyöryhmät, joissa suunnitellaan ja toteutetaan laajemmin väkivaltaista ekstremismia ennaltaehkäiseviä toimia
 - Poliisi voi käyttää esimerkiksi puhutteluja ja rikostutkintaan liittyviä keinoja, ja ohjata henkilöitä eteenpäin järjestöjen ja viranomaisten palvelujen piiriin.
 - Ankkuritoiminnassa työskentelee poliisien lisäksi esimerkiksi sosiaalitoimen edustajat, psykiatriset sairaanhoitajat ja nuorisotoimen edustajat
 - Ankkuritoiminnan perustaminen edellyttää muiden viranomaisten tukea ja osallistumista työhön
 - Hämeenlinnan Ankkuritoiminta:
<http://www.hameenlinna.fi/Palvelut/Perheiden-palvelut/Tukipalveluja-perheille/Ankkuri/>

Järjestöt

- Keskeisessä asemassa väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisyssä
- Väkivaltaisesta ekstremismistä kiinnostuneet ja näihin ryhmiin liittyneet eivät monesti luota viranomaisiin, ja tästä syystä heidän on usein helpompi mennä järjestöjen tuottamiin palveluihin
- Järjestöt tuottavat väkivallasta irti auttavia palveluja, mentorointia ja muita hoitopalveluja, jotka edistävät irrottautumista väkivallan käytön hyväksyvistä aatteista. Lisäksi järjestöt tarjoavat väylän väkivallattomaan yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen.
- Erityisesti nuorille miehille tarkoitettuja väkivaltaa ehkäiseviä ja siitä irti pääsemistä edistäviä palveluja on saatavilla vain vähän siitä huolimatta, että nuoret miehet ovat yliedustettuina rikoksen tekijöissä ja uhreissa.
- Vain pieni joukko nuorista miehistä hakeutuu tai ohjataan palvelujen piiriin

Uskonnolliset yhteisöt

- Uskonnolliset yhteisöt ovat asiantuntijoita ja uskottavia toimijoita uskonnon tulkintaan liittyvissä asioissa
- Uskonnolliset yhteisöt voivat tukea yksilöitä ja ryhmiä, jotka torjuvat värväystä väkivaltaisiin ryhmiin
- Uskonnollisilla yhteisöillä on tärkeä tehtävä vahvistaa yhteisöjen vastustuskykyä väkivaltaan kehottavia viestejä vastaan
- Uskonnolliset yhteisöt voivat yhdessä toimia väkivaltaa vastaan ja levittää tietoa siitä, että väkivaltaa ei voi perustella uskonnolla
- Uskonnolliset yhteisöt voivat edistää suvaitsevaisuutta muita uskontoja kohtaan ja olla mukana yhteistyössä väkivaltaisen ekstremismin ehkäisemiseksi

Perhe ja lähipiiri

- Radikalisoituminen voi tapahtua ilman, että perhe sitä havaitsee
- Väkivaltaiset ekstremistiset ryhmät vaativat usein, että niiden toimintaan osallistuva katkaisee siteet ryhmän ulkopuolisiin ihmisiin mukaan lukien perhe ja ystävät.
- Perheeseen ja lähipiiriin liittyvät tunnesiteet ovat kuitenkin usein vahvoja, ja niillä on merkittävä voima ehkäistäessä väkivaltaista radikalisoitumista
- Perhe tarvitsee tukea, neuvoa ja henkistä tukea sekä ennalta ehkäisevään että korjaavaan vaiheeseen
- Tuki voi olla mm. asiantuntija-apua, toimintaohjeita ja tietoa saatavilla olevista palveluista
- Henkilöt, jotka luopuvat toiminnastaan taistelualueella ja palaavat kotimaahansa, tekevät niin nimenomaan perheen vaikutuksesta
- Tuen tavoitteena on myös auttaa perhettä selviämään kriisin yli
- Tulee varmistaa, että perheen muut jäsenet eivät radikalisoitu paineen tai koetun häpeän johdosta

Miten ottaa puheeksi asia sellaisen kanssa, jolla on riski radikalisoitua (väkivaltaisesti)

- On vaikuttavampaa, jos online ja offline pystytään yhdistämään
- Tiedä ennen tapaamista, mikä on roolisi ammattilaisena (esim. poliisin ja sosiaalityöntekijän roolit)
- Tiedä ennen tapaamista, mikä on keskustelun tavoite
- Muista, ettet ole sen ideologian asiantuntija, josta puhutaan
- Luo turvallinen ympäristö, jossa puhua vapaasti
 - Aito kiinnostus, avoimet ja ”tyhmit” kysymykset
- Rakenna suhdetta ja luottamusta
- Vältä suoraa vastakkainasettelua (voit kuitenkin kertoa läpinäkyvästi omista ajatuksistasi)
- Ole utelias. Selvitä, mitkä ovat tausta- ja työntövoimat.
- Yllätä ystävällisyydellä
- Istuta epäilyksen siemenet: inhimillistä itsesi ja muita sekä pohdi asioiden monimutkaisuutta
- Anna aikaa, älä odota yhdeltä tapaamiselta vielä mitään, vaan pitkän prosessin kautta, ole kärsivällinen
- Keskustele aiheesta kollegojen kanssa tapaamista ennen ja jälkeen konsultaation ja reflektoinnin vuoksi
- Etsi asiantuntemusta konsultaation ja tietosi lähteeksi
- Ole tietoinen omista ennakkoluuloistasi äläkä siirrä niitä työhön

Lähteet

- Häkkänen-Nyholm (2017) **Kun epätoivo muuttuu vaaralliseksi**. Maahanmuuttajan mielen hyvinvoinnin edistäminen arjessa -seminaari 28.9.2017, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, https://www.youtube.com/watch?v=1Gty_kwjPxU&index=3&list=PLNaLxLh7c29CQuUXd_2E2li3PQv_kkClRq#t=0.3881251
- Malkki, Leena (2018) **Mitä väkivaltainen ekstremismi on?** Väkivaltaisen radikalisoitumisen ehkäisy kouluissa -peruskurssi, Helsingin yliopisto.
- Mankkinen, Tarja (2016) **Väkivaltaisen ekstremismin tilanne ja ennaltaehkäisyn toimintaohjelma**. Sisäministeriö. Suomen Kuntaliitto 30.10.2016, Helsinki.
- Meloy, Reid & Gill, Paul (2016) "The Lone Actor Terrorist and the TRAP-18", **Journal of Threat Assessment and Management** 3: 1, s. 37-52.
- OPM & SM (2018) **Nuorilla on merkittävä rooli väkivaltaisen radikalisoitumisen ennaltaehkäisyssä**. Opetus- ja kulttuuriministeriön & Sisäministeriö, tiedote 9.2.2017, https://intermin.fi/artikkeli/-/asset_publisher/nuorilla-on-merkittava-rooli-vakivaltaisen-radikalisoitumisen-ennaltaehkaisyssa.
- Pelastakaa Lapset & SM (2018) **Tunnista radikalisoitumisen merkit ja puutu ajoissa**. Koulutus nuorten parissa työskenteleville ammattilaisille 1.11.2018, Helsinki.
- SM (2016) Kansallinen väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennalta ehkäisyn toimenpideohjelma, **Sisäministeriön julkaisu 15/2016**.
- SM (2018) Väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsaus 1/2018. Arvio väkivaltaisen ekstremismin tilanteesta Suomessa vuonna 2017 ja kehityksen suunta. Erikoistarkastelussa naiset ja lapset radikaali-islamistisissa terroristijärjestöissä. **Sisäministeriön julkaisu 13/2018**.